

Tabulka 13 – Příklad vyplnění explanačního schématu konfliktu: ukrajinsko-ruský konflikt

Prostorový aspekt: kde a mezi kým?	Forma konfliktu: kdo proti sobě?	Časový aspekt: jak často?	Intenzita konfliktu: jaké prostředky?	Metody: jakým způsobem?
Mezistátní konflikt	Symetrický	Pravidelný ozbrojený k.	Totální válka	Konvenční konflikt
Vnitrostátní konflikt	Asymetrický	Nepravidelný ozbrojený k.	Omezená válka	Guerillový konflikt/ maskirovka
Internacionalizovaný k.		Studený konflikt	Mezistátní/vnitrostátní politická krize	Terorismus
Extrasystémový konflikt		Zamrzlý konflikt		Informační konflikt
				Kybernetické útoky
				Pouliční násilí/nepokoje, protesty
				Hybridní konflikt

Zdroj: vlastní zpracování na základě informací z ICG a Wikipedie

4.5 Migrace

L. Pavelková

Přestože se v posledních letech o migraci hovoří jako o aktuálním tématu, jde o jev, který je s lidstvem spjatý od jeho samého počátku – v průběhu historie lidstva se lidé vždy stěhovali za obživou, za rodinou, utíkali před válkami i nepřízní počasí. V současnosti je téma viditelné v důsledku rozšíření médií a sociálních sítí, ale také kvůli jeho využívání ze strany populistických stran, které se migraci snaží využít k vyvolání strachu. Je také pravdou, že v posledních dvaceti letech stoupá počet uprchlíků, tedy lidí utíkajících před válkou, totalitními režimy či přírodními katastrofami. Uprchlíci se často ocitají v náročnějších situacích, podstupují nebezpečnější cesty, žijí kratší či delší dobu v uprchlických táborech – jejich osudy jsou tedy více vidět (i vzhledem k osvětě a činnosti různých humanitárních organizací). Tato „viditelnost“ uprchlíků je pravděpodobně také jedním z důvodů, proč je migrace vnímána jako aktuální téma a mnoho lidí má pocit, že migrace v současnosti dosahuje obrovských rozměrů. Cílem výuky na toto téma by mělo být zejména žáky seznámit s procesy migrace a jejich zákonitostmi, se základními fakty týkajícími se migrace ve světě a v Česku (tak, aby měli rámcovou představu tom, jaké jsou počty migrantů, kde žijí apod.) a také je naučit vyhledávat si primární informace k tématu (tak, aby byli schopni vyhodnotit zprávy z médií a od politiků a případně jejich tvrzení ověřovat).

4.5.1 Terminologie

Vzhledem k tomu, že je migrace často využívána emotivně, k zastrašování, k vytvoření senzačních zpráv, dochází k nesprávnému používání terminologie s migrací spojené (často z nedbalosti, ale mnohdy i záměrně). V rámci výuky je tedy zcela zásadní žáky seznámit se správnou terminologií a podpořit je v její využívání (tento zvyk je pak samozřejmě dobré udržovat i v dalších oblastech – v tomto pomůže také slovníček pojmů v příloze 31). Typickým příkladem je zaměňování pojmu *migrant* a *uprchlík*, a negativní nálepka *ekonomický migrant*, což je pojem, který označuje někoho, kdo se přestěhoval za prací. Ekonomičtí migranti jsou pak často očerňováni, ačkoliv se stejně jako každý z nás snaží zajistit živobytí pro sebe a svoji rodinu, mnohdy navíc mohou zastávat profese, které potřebujeme (ať už kvalifikované nebo manuální), i když někdy například za cenu snížení hodnoty práce dané profesí (což následně ovlivňuje všechny zaměstnance v daném oboru). Toto označení také zahrnuje lidi, kteří odcházejí z míst, kde žádná práce prostě není, nebo je tak málo placená, že zde nelze žít.

Často se také mluví o nelegální migraci, tedy situaci, kdy migranti nesplňují legislativní požadavky cílové země (např. povolení k pobytu). Legální migrace je naopak taková migrace, která splňuje všechny požadavky dané cílové země (zde je také třeba zdůraznit, že legalita čehokoliv se odvíjí od konkrétního státu a jeho zákonů, případně mezinárodního práva). Nelegálním způsobem mohou hranici překračovat lidé z různých důvodů – ať už cestují za prací či například za rodinnými příslušníky, označení se naopak nevyužívá u uprchlictví, u kterého je pochopitelné nesplnění všech požadavků (uprchlíci často odcházejí narychlo, ze zemí, které nevydávají cestovní pasy apod.). Velmi časté jsou určité pololegální situace a praktiky – mnoho migrantů splňuje část požadavků, ale ne všechny. Do nelegální situace se migranti v celém světě typicky dostávají tak, že v cílové zemi zůstanou i po tom, co jim vyprší povolení k pobytu.

4.5.2 Migrace ve statistikách

Ve výuce je vhodné se zaměřit na to, aby si žáci uvědomili a pochopili postavení Česka, potažmo Evropy, ve světě z hlediska migrace, může být doplněna také migrační situace regionu/města, kde žáci bydlí (rozdíl bude například mezi Prahou, Brnem, Mostem a Strakonícemi). K pochopení tohoto kontextu je připraven mapový list na téma migrace, který zachycuje migrační proudy ve světě. (Nejen) díky tomuto mapovému listu si mohou žáci uvědomit, jaké jsou hlavní destinace migrantů a jaké jsou hlavní zdrojové země (konkrétně i v obecné rovině).

Nabízí se položit žákům například tyto otázky:

- ▶ Z jakých zemí/regionů nejčastěji lidé emigrují? Proč?
- ▶ Jaké země/regiony jsou nejčastějším cílem migrantů? Proč?
- ▶ Které státy v Evropě mají nejvyšší migrační saldo? A které nejnižší? Proč?
- ▶ Je Česko atraktivní země pro migranty? Proč?
- ▶ Žijí imigranti rovnoměrně ve všech regionech Česka? Které regiony jsou pro imigranty zajímavější? Z jakých důvodů?

Migrace je také velmi dobré téma k procvičení práce se statistickými zdroji – v této metodice jsme pro vás připravili plán lekce (kapitola 3.1), který pracuje s daty za Česko (Český statistický úřad), ale lze samozřejmě analyzovat data pro jakoukoliv jinou zemi, Evropu, Evropskou unii či celý svět.

- ▶ Obvyklé zdroje statistik týkajících se migrace jsou:
- ▶ statistické úřady jednotlivých států (tedy například Český statistický úřad)
- ▶ Eurostat
- ▶ Světová banka
- ▶ OECD
- ▶ OSN a jeho jednotlivé agentury, zejména UNHCR, UN DESA, IOM

Práce s primárními zdroji dat je v dnešní době zcela zásadní – informace na nás proudí ze všech stran a velké množství informací si můžeme i vyhledat sami (všechny výše uvedené organizace mají statistická data k dispozici na svých stránkách), musíme ale umět se v nich orientovat. V rámci tématu migrace lze procvičit různé dovednosti spojené s využíváním statistických dat. Příklady některých z nich jsou uvedeny v tabulce 14.

Tabulka 14 – Příklady dovedností potřebných pro interpretaci dat

Dovednost	Příklad
vyhledání určitého údaje	počet imigrantů v Česku
určit, co se za daným údajem skrývá	pochopit, jak je definován imigrant v daném zdroji – ČSÚ definuje imigranta na základě občanství (jiné než české), v některých státech se sleduje místo narození
porovnání dvou údajů	zjistit, zda je více imigrantů v Česku, nebo v Německu
rozlišení absolutních a relativních údajů	uvědomit si, že v Lucembursku či Spojených arabských emirátech je vysoký podíl imigrantů na celkovém počtu obyvatel také proto, že jde o státy s malým počtem obyvatel, naproti tomu nejvyšší absolutní počet imigrantů je ve Spojených státech, protože je to stát velký (populačně i rozlohou)

Zdroj: vlastní návrh autorky

Je žádoucí s žáky také rozvíjet kritický přístup ke zdrojům dat, mimo jiné posuzováním jejich výhod a slabin (tabulka 15).

Tabulka 15 – Data Českého statistického úřadu o imigrantech v Česku

Výhody	Nevýhody
<ul style="list-style-type: none"> ▶ zdarma dostupné online ▶ obsáhlé ▶ dlouhodobě sledované údaje (možnost srovnání v čase) ▶ doplňující grafy ▶ údaje za jednotlivé kraje (ale ne u všeho) ▶ česko-anglické tabulky i jejich popisy ▶ právní vysvětlivky ▶ možnost si některá další data zdarma vyžádat 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ v některých případech nejsou dost detailní ▶ nemůžeme ovlivnit zvolené kategorie ▶ chyby v kartogramech (absolutní hodnoty v kartogramu) ▶ oficiální registry - nemusí odpovídat tomu, kde lidé skutečně žijí ▶ nezachycuje migranty, kteří již získali české občanství

Zdroj: vlastní přehled

4.5.3 Děti a migrace

Specifickým tématem migrace a zároveň tématem, které může migraci přiblížit žákům ve školách je téma migrace dětí. Migrace se dětí týká mnoha způsoby – část dětí migruje zároveň s rodiči, ne málo dětí či nezletilých také migruje bez doprovodu nebo o rodiče/dospělý doprovod přijde v průběhu migrace. V některých zemích je také běžné, že rodiče migrují za prací a své děti nechávají u prarodičů či dalších příbuzných – často se to děje například na Ukrajině či v Moldavsku, odkud rodiče odcházejí i do Česka, aby pro svoji rodinu vydělali peníze. Za dětmi se buď po čase vrátí, nebo je přestěhují k sobě ve chvíli, kdy je jejich situace v cílové zemi stabilnější (z právního a ekonomického hlediska).

Každý z těchto aspektů lze ve výuce rozvést, pro porozumění migraci a také rozvoji empatie je například možné vytvořit příběh dítěte, které se stěhuje do nové země (s rodiči či bez nich), a s žáky probírat, jak by se v dané situaci cítili, co by chtěli řešit apod. Samozřejmě je nutné zvážit celkové klima ve třídě a jednat citlivě zejména vůči žákům migrantům. Výborným pomocníkem v tomto směru může být organizace META o.p.s., která pracuje s migranty, ale i českou veřejností. META organizuje i workshopy pro učitele a žáky, ve spolupráci s UNHCR také do češtiny adaptovala skvělý výukový materiál Hello Czech Republic – Doma v nové zemi, který se věnuje tématu uprchlictví. Materiál je volně ke stažení zde: <https://meta-ops.eu/publikace/hello-czech-republic/>.

Příklady dalších článků využitelných ve výuce na téma migrace obsahuje exkurz 19.

Exkurz 19 – Migrace: příklady dalších zdrojů ke studiu

ČERMÁKOVÁ, D., JANSKÁ, E. (2014): Vnitřní stěhování cizinců v Česku – koncentrační či difuzní směry? *Geografické rozhledy*, 23, 4, 26–27.

DRBOHLAV, D. (2013): Kolik vydělávají migranti v cizině a komu to prospívá? Migrace – rozvoj – remitence a Ukrajinci v Česku. *Geografické rozhledy*, 23, 1, 1–4.

JANSKÁ, E., ČERMÁKOVÁ, D. (2016): Nejdřív práce a potom zase práce aneb jak žijí Ukrajinci v Česku. *Geografické rozhledy*, 26, 1, 22–23.

JANUROVÁ, K., PAVELKOVÁ, L. (2018): Česko jako malá laboratoř mezinárodní migrace. *Geografické rozhledy*, 27, 4, 20–23.

KŘÍŽ, J. (2016): Česká emigrace do USA – česká Amerika. *Geografické rozhledy*, 25, 4, 8–9.

HASMAN, J., LUPTÁK, M. (2016): Faktory ovlivňující volbu cílové země uprchlíků. *Geografické rozhledy*, 25, 3, 2–4.

PAVELKOVÁ, L. (2019): Moldavsko a sociální remitence: dopady emigrace na společnost. *Geografické rozhledy*, 28, 3, 30–33.

PAVELKOVÁ, L., MUSILOVÁ, M. (2020): Integrace imigrantů na lokální úrovni: případová studie Kolínsko. *Geografické rozhledy*, 29, 4, 26–29.

PAVELKOVÁ, L., VALENTA, O. (2021): Problematika zdrojů dat v oblasti migrace. *Geografické rozhledy*, 30, 3, 30–33.

Zdroj: výběr autorky

4.6 Nerovnoměrný ekonomický a sociální rozvoj

D. Hána

Téma prostorových nerovností odpovídá očekávaným výstupům geografie v gymnaziálním RVP. Mapový list s názvem Nerovnoměrný ekonomický a sociální rozvoj by měla na základě představených skrytých nebo méně známých toků financí, které mohou přispívat k prostorovým ekonomickým a sociálním nerovnostem ve světě, Evropě a v Česku, pomoci žákům s vymezením jádrových, semiperiferních a periferních oblastí světa, Evropy i Česka, pochopením jejich vztahu, vývoje a relativnosti pozice regionů na různých hierarchických úrovních. Důležitou součástí z hlediska politické geografie je důraz na odlišné postavení jader a periferií a na jejich odlišnou ekonomickou a politickou moc. Žáci by měli být schopni na základě mapy a dalších připojených informací posoudit postavení Evropy ve světě a Česka v Evropě a ekonomické a politické důsledky, které z toho vyplývají.

V první řadě je nutné sjednotit obsahové vymezení pojmů (tabulka 16). Jak uvádí autor konceptu světových systémů Immanuel Wallerstein (2011), systém založený na dělbě práce určuje vztahy mezi různými regiony s různými zdroji, pracovními podmínkami a v neposlední řadě i s různou politickou silou na příslušné úrovni rozhodování. Tyto regiony označujeme jako jádro, semiperiferie a periferie. Periferní oblasti konkrétního státu pak můžeme rozlišovat do dvou kategorií: vnější a vnitřní periferie.